

قاعده تنقیح مناط
و تطبیق آن در فقه عبادی

www.ketab.ir

زهرا سیفی

با مقدمه:

حجت الاسلام دکتر محمد مهدی کریمی نیا

سرشناسه:	سیفی، زهرا، ۱۳۶۰-
عنوان و نام پدیدآور:	قاعده تنقیح و مناط و تطبیق آن در فقه عبادی/مؤلف زهرا سیفی؛ با مقدمه محمد مهدی کریمی نیا.
مشخصات نشر:	قم: جلوه کمال، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری:	۱۳۲ ص.
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۹۸۷۳۶-۱-۸: ۴۸۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
یادداشت:	کتابنامه: ص. ۱۲۶-۱۳۲؛ همچنین به صورت زیر نویس.
موضوع:	قاعده تنقیح مناط
موضوع:	Tanqih Manat formula (Islamic law)*
شناسه افزوده:	کریمی نیا، محمد مهدی، ۱۳۴۴ -، مقدمه نویسنده
رده بندی کنگره:	BP۱۶۹/۵۲
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۳۲۴
شماره کتابشناسی ملی:	۸۵۱۱۰۱۲
اطلاعات رکورد کتابشناسی فیا:	

www.ketab.ir

عنوان:	قاعده تنقیح مناط و تطبیق آن در فقه عبادی
مؤلف:	زهرا سیفی
با مقدمه:	محمد مهدی کریمی نیا
ناشر:	جلوه کمال
طراح و صفحه آرا:	عادل کریمی نیا
چاپ:	اول - پاییز ۱۴۰۰
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه
قیمت:	۴۸۰۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۹۸۷۳۶-۱-۸
توزیع:	قم ۰۹۰۲۹۶۰۴۲۴۳
فروش الکترونیک:	«تمامی حقوق چاپ و نشر این اثر در انحصار مؤلف است. هرگونه تکثیر اعم از چاپ، کپی، فایل الکترونیکی و...» از این اثر بدون مجوز از مؤلف خلاف قانون بوده و پیگرد قانونی دارد.

فهرست مطالب

۶.....	مقدمه
۸.....	پیشگفتار

فصل اول: کلیات و مفاهیم

۱۴.....	گفتار اول: کلیات
۱۴.....	۱-۱. بیان مساله
۱۵.....	۲-۱. اهمیت موضوع و ضرورت پژوهش
۱۶.....	۳-۱. سؤالات تحقیق
۱۷.....	۴-۱. پیش فرض های تحقیق
۱۷.....	۵-۱. فرضیات تحقیق
۱۸.....	۶-۱. پیشینه تحقیق
۲۰.....	۷-۱. اهداف تحقیق
۲۱.....	۸-۱. روش تحقیق
۲۲.....	گفتار دوم: مفاهیم
۲۲.....	۱-۱. تنقیح در لغت
۲۲.....	۲-۱. تنقیح در اصطلاح
۲۲.....	۳-۱. مناط در لغت و اصطلاح
۲۳.....	۴-۱. مناط در اصطلاح فقها
۲۳.....	۵-۱. تنقیح مناط در اصطلاح فقها و اصولیون
۲۶.....	۶-۱. انواع تنقیح مناط
۲۶.....	۷-۱. اصطلاحات متشابه
۳۰.....	جمع بندی

چارچوب نظری و تشریح قاعده ی تنقیح مناط در فقه شیعه

۳۵.....	۱-۱. آراء اصولیون
۳۸.....	۲-۱. ملاکات قاعده
۴۰.....	۳-۱. اماریت بازار مسلمان
۴۳.....	۴-۱. گستره قاعده

۵-۱.	وجه حجیت تنقیح مناط	۴۶
۶-۱.	تنقیح مناط در فقه اهل تسنن	۴۹
۷-۱.	آراء اصولیون فقهای اهل تسنن	۵۳
۸-۱.	ملاکات قاعده در فقه اهل تسنن	۵۷
۹-۱.	گستره قاعده	۶۱
۱۰-۱.	وجه حجیت تنقیح مناط	۶۵
۱۱-۱.	تفاوت قیاس، استحسان و تنقیح مناط	۶۶
۱۲-۱.	تفاوت با قیاس مُستنبط العله	۶۹
۱۳-۱.	تفاوت تنقیح مناط و تفاوت آن با استحسان	۷۱
۱۴-۱.	ملاک و مناطات احکام	۷۳
۱۵-۱.	تبعیت احکام از مصالح	۷۶
۷۸.	جمع بندی	

فصل سوم: تطبیق جریان تنقیح مناط در فقه عبادی

۱-۱.	طهارت	۸۰
۲-۱.	صلوات	۸۰
۳-۱.	صوم	۹۲
۴-۱.	اعتکاف	۹۶
۵-۱.	زکات	۹۸
۶-۱.	خمس	۱۰۰
۷-۱.	حج	۱۰۹
۸-۱.	جهاد	۱۱۴
۹-۱.	امر به معروف و نهی از منکر	۱۱۹
۱۲۳.	جمع بندی	
۱۲۵.	نتیجه گیری	
۱۲۵.	پیشنهادهات	
۱۲۶.	منابع و مأخذ	

مقدمه

حجت الاسلام دکتر محمد مهدی کریمی نیا

بسم الله الرحمن الرحيم

«تنقیح مناط» یکی از اصطلاحات کلیدی در دانش اصول فقه است و منظور از آن، استخراج ملاک های احکام از دستورات و خطاب های شارع مقدس بوده تا بتوان به موارد مشابه تعمیم داد، که البته اصطلاح های مشابه دیگری هم وجود دارد؛ مانند: «الغای خصوصیت»، «قیاس»، و «قیاس مُستنبط العله».

«تنقیح مناط» بر خلاف «قیاس» یا «قیاس مُستنبط العله»، از گذشته تاکنون، مورد قبول دانشمندان فقه و اصول بوده است، مانند: محقق حلی در کتاب «معارج الاصول»، علامه حلی در کتاب «مبایذ الوصول»، فاضل تونی در کتاب «الوافیه».

فقه های معاصر نیز به این قاعده عنایت و توجه داشته و در مباحث اصولی خود، به بحث و بررسی آن پرداخته اند؛ مانند: میرزای نائینی در کتاب های «فوائد الاصول» و «منية الطالب»، امام خمینی در کتاب «تهذیب الاصول» و آیت الله سید ابوالقاسم خوئی در کتاب «مصباح الفقاهة».

برای قاعده «تنقیح مناط» مثال های فراوانی می توان بیان کرد. بر اساس آیه ۲۷۹ سوره بقره، «ستم نکردن و ستم نپذیرفتن» در امور مالی و تجارت، مورد تأکید قرار گرفته است. مضمون این آیه شریفه، به مسائل مهم جامعه امروزی، مانند بانکداری، تورم، بورس، معاملات در فضای مجازی، روابط مالی میان دولت و مردم و معاملات بین المللی قابل سرایت و تعمیم بوده و در این گونه مسائل نیز «ستم نکردن و ستم نپذیرفتن» مورد تأکید قرآن کریم می باشد.

آنچه بخوبی از کلمات و کتب فقه های اسلام استفاده می شود این است که

این قاعده، تنها در يك يا دو باب، از باب های فقه، جاری و ساری نیست، بلکه در بیشتر باب های فقهی، از طهارت گرفته تا دیات، جریان داشته و فقیه متبحر می تواند با استنباط اجتهادی خویش، و در مسائل جدید و نوپیدا، به دستاوردهای جدید دست یافته و بسیاری از پرسش های فقهی را پاسخ گوید. فاضله محترمه، فعال فرهنگی و مدرّس گرامی، سرکار خانم زهرا سیفی در این اثر، جایگاه قاعده «تنقیح مناط» را در باب های مختلف عبادی نشان داده است؛ مانند: باب طهارت، صلات، صوم، اعتکاف، خمس، زکات، امر به معروف و نهی از منکر، حج و جهاد. ایشان با بیان مثال هایی به جایگاه این قاعده و نحوه تعمیم حکم به مصادیق و موارد دیگر، اشاره کرده و زمینه آشنایی خوانندگان را برای شناخت ابعاد دیگر این مسأله، فراهم ساخته است. برای ایشان از درگاه خداوند متعال، توفیق بیشتر در امر پژوهش و تدریس و فعالیت های فرهنگی و دینی درخواست می کنم.

امید است این گونه تلاش ها، از منوی محققین، طلاب و دانشجویان محترم دنبال شده و به خلق آثار بدیع و مفید در عرصه های مختلف و ابواب گوناگون فقه، حقوق، اقتصاد و سایر علوم انسانی منتهی گردد. از خوانندگان گرامی التماس دعا داشته و چشم براه نظرات و پیشنهادات آنان می باشم.

دَعَوَاهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَجِئْتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ وَآخِرُ دَعَوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ^۱

محمد مهدی کریمی نیا^۲

عضو هیأت علمی دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم

شهریور ۱۴۰۰ ش.

۱. سوره یونس، آیه ۱۰: «دعا و نیایش آنان در بهشت، «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ» (خدایا تو پاک و منزّه) است و درودسان در آنجا سلام است و پایان نیایش آنان، «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» (سپاس و ستایش مخصوص خداست) می باشد».